

Försvaret. Sveriges incidentberedskap hotas

Foto: Thomas Karlsson

Spaningsplanet "Asken" har en radarantenn som ser ut som en skidbox monterad ovanpå. Det är en nästan okänd, men viktig, del av Sveriges militära incidentberedskap.

Oviss framtid för militära

Sveriges militära incidentberedskap riskerar att bli sämre om tre år när två avancerade spanings- och ledningsplan faller för åldersstrecket. Planens ovissa framtid speglar försvarspolitikens problem där ekonomi, sekretess, hotbilder och försvarsindustri påverkar besluten.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

● Den 28 februari höll överbefälhavaren Micael Bydén pressträff om försvarsmaktens ekonomi. Budskapet var tudelat. Försvarets förmåga ökar enligt politikernas beställning – men det fattas 6,5 miljarder kronor fram till nästa politiska beslut, det så kallade inriktningsbeslutet 2020.

– Vi skjuter investeringar till nästa inriktningsbeslut. Det innebär att risktagningen ökar i och med att vi inte hänger med i utvecklingen, sade Micael Bydén.

En sådan risk är en sämre radarbevakning runt Sverige, vilket skulle drabba incidentberedskapen med

dess Jas Gripen-plan. En hittills nästan okänd del av denna beredskap finns på flygvapnets bas Malmen utanför Linköping. Den är hemmabas för Sveriges två radarspanings- och stridsledningsplan. De har varit så omgärdade av sekretess att de inte har ett välkänt namn, utan kallas för "Asken" (se fakta).

– De här flygplanen är en väldigt viktig resurs för att ha kontroll över vårt luftrum. Både för att täcka upp för markbundna sensorer som i ett skarpt läge eventuellt blir utslagna, men också för att kunna se längre. Systemet har mycket tidigare förvarning och kontroll på både luft- och sjöläget i hela Östersjön när de är i luften, säger överste Lars Helmrich,

chef för flygflottiljen F7 där planen ingår.

"Asken" används dagligen i incidentberedskapen. Flygplanens radar har nämligen längre räckvidd och ser mycket längre än fasta stationer på marken. Exakt hur långt är hemligt – men mer än 45 mil.

Planens sätts in när det uppstår luckor i den fasta radartäckningen, för att sända information till och från insatta Jasplan och fartyg samt för att hämta in underrättelser om andra länders verksamhet.

Men planens elektronik blir äldre och efter 2020 saknas pengar för att hålla systemen i gång.

– Systemet fungerar riktigt bra. Frågan är då: ska vi fortsätta, ersätta det eller inte? Vi kan inte vänta till 2020 med det slutgiltiga beslutet, säger Micael Bydén som startat en studie av frågan.

Försvarsminister Peter Hultqvist (S) som själv flugit med "Asken" känner till problemen.

– Vi har säkerställt drift och vidmakthållande av systemet fram till 2020. Någon form av åtgärd måste till och det är det vi utreder, säger han.

– Ett icke-beslut är också ett beslut. Då tappar man förmågan. Utan luftburen radarspaning får vi sämre kontroll i luften och över ytan, varnar överste Lars Helmrich.

Systemet byggdes på 1990-talet när försvaret köpte in sex plan som flygande radarantennar. Men 2004 beslutade politikerna att hoten mot Sverige minskat och att försvaret kunde skäras ner ännu mer. Fyra av de sex planen finns därför i dag utomlands (i Thailand och Förenade Arabemiraten). Två plan blev kvar – men i gengäld moderniserades elektroniken ombord så att planen också blev flygande centraler för stridsledning av andra flygplan och fartyg.

Med Rysslands upprustning och annekteringen av Krim 2014 för-sämrades omvärldsläget och 2015

beslutade riksdagen om ett totalförsvar för krig.

– Beslutet att dra ner antalet flygplan fattades när det inte var fokus på nationellt försvar. Nu är det åter det. Då blir den här förmågan allt viktigare, säger Lars Helmrich.

Omvärldsläget gör att Nato allt oftare flyger med sina radar- och stridsledningsplan i Östersjöområdet och Arktis. Natos Awac-plan kräver en besättning på 20 personer, mot sex i det svenska planet. Svensk personal som varit ombord på Awac bedömer att de svenska planens system är likvärdigt eller bättre.

En Jaspilot vid ett annat förband understryker att "Askens" radar och stridsledning gör det möjligt att möta en angräpare tidigare.

– Med "Asken" minskar vi risken för att våra Jasplan blir nedskjutna och vi blir också själva bättre och farligare för en fiende, säger piloten.

Jämfört med 2004 finns det i dag betydligt fler stridsflygplan och fjärrstyrda precisionsvapen i Sveriges närområde. Hotbilden har beskrivits så här av Totalförsvarets forskningsinstitut: "Angreppet inleddes med en våg av fjärrstridsmedel

Flygplanen är en väldigt viktig resurs för att ha kontroll över vårt luftrum.

Överste Lars Helmrich

DN Lördag. På skarpt uppdrag med Sveriges hemliga spaningsflyg. Åtta sidors exklusivt reportage från en hemlig verksamhet som inga journalister tidigare skildrat inifrån.

DN.TV. Följ med själv ombord på Forsvarsmaktens radarspanings- och stridledningsplan. Se unik tv-film inifrån planet i samband med övning och skarpt uppdrag tillsammans med Jas Gripen-plan.

Fakta.

"Asken"

- Namnet är en försvenskning av förkortningen ASC890, Airborne Surveillance and Control, alltså luftburen övervakning och stridledning (Forsvarsmaktens officiella flygplansnamn S 100 D Argus används sällan).
- Propellerplanet Saab

340, 20 meter långt, har kompletterats med en radarantenn. Flygtid: 5 timmar.

- Erieye-radar spanar åt sidorna och täcker 500 000 kvadratkilometer och kan följa 1500 mål samtidigt. Nato-anpassad radiolänk för kontakt med flyg och fartyg.

- Varianter av systemet har exporterats till Brasilien, Förenade Arabemiraten, Grekland, Mexiko, Pakistan, Saudiarabien och Thailand.

"GlobalEye"

- Ett vidareutvecklat system från Saab som monteras på Global 6000, ett 20 meter

långt jetplan. Flygtid: över 11 timmar.

- GlobalEye har större räckvidd, ser mycket små föremål och täcker även mål på marken.
- Planet har också plats för motmedel som skyddar mot robotangrepp. Har exporterats till Förenade Arabemiraten.

spaningsplan

Överbefälhavare Micael Bydén.

Forsvarsminister Peter Hultqvist.

(kryssningsrobotar kombinerade med ballistiska robotar; cirka 100–200 stycken) och sabotagegrupper."

I en pressad försvarsekonomi är en ersättning för "Asken" bara en av många investeringar som skjuts på framtiden i det så kallade "materielberget". Därför finns det arméofficerare som anser att "Asken" i en konflikt är sårbara för sabotagegrupper och kan slås ut på marken. Flygvapnet å sin sida replikerar att luftförsvaret är en förutsättning för att armén ska kunna verka.

Piloterna som flyger "Asken" påpekar att de i krig kan bli ett förstahandsmål och måste skyddas av jaktflyg. De önskar därför att dagens propellerplan ersätts av jetflygplan som kan flyga högre, snabbare och

vara i luften längre. Ett större plan kan också bära skyddande motmedel mot robotar vilket i dag saknas.

Radar och elektronik i "Asken" utvecklades under varunamnet Erieye och säljs av Saab.

– Systemet som Sverige har i dag är väldigt kompetent, ett fantastiskt system som mäter sig väl med andra system, säger Micael Johansson, vice vd vid Saab.

Saab har nyligen utvecklat en förbättrat variant, GlobalEye. Det har 30 procent längre radarräckvidd och är byggt för att möta den tekniska utvecklingen där flygplan, fartyg och robotar konstrueras för att synas sämre på radar.

– Radarmålytan för ett flygplan kunde tidigare vara flera kvadratmeter. Nu kan den vara liten som en knytnäve. Vi måste klara av att se mål på stora avstånd. Det kan vara stridsflygplan, drönare, en missil, ett ubåtsperiskop eller fordon på marken, säger Micael Johansson som vill sälja systemet till svenska staten.

– Det är alltid viktigt att ha Sverige som kund av den vassaste tek-

nologin. Det hjälper oss naturligtvis väldigt mycket i marknadsföringen på exportmarknaden, säger Micael Johansson.

Micael Bydén har tidigare varit flygvapenchef, men som försvarschef kan han tvingas göra svåra val.

– Det här är ingen förmåga jag skulle vilja släppa. Men den måste ställas mot alla andra förmågor som vi desperat behöver eller är väldigt viktiga för oss, påpekar ÖB.

Forsvarsminister Hultqvist väntar på Forsvarsmaktens studie och den utredning av "materielberget" som kommer nästa år.

– En aspekt är att Sverige har en långt driven kompetens och teknik. Det är av vikt att värdera den parametern också. Det här rör också information som det i ett vidare perspektiv är viktigt att Sverige förfogar över, säger Peter Hultqvist.

– Men det är en massa olika materielsystem som måste åtgärdas. Detta är bara en av många utmaningar som Forsvarsmakten står inför på materielsidan. Det är mycket som kommer upp till ytan nu.

Det blir dyrt?

– Ja, det ligger väl i farans riktning.